

УДК 338.432

*Ібатуллін М.І.,
д-р. екон. наук, доцент, професор кафедри
адміністративного менеджменту та ЗЕД
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ «ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА»

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво є складною сферою матеріального виробництва та має біологічний і просторово-розосереджений характер. Залежність від природно-кліматичних умов зумовлює природні цикли та відповідно систематичні цикли, а просторова розосередженість визначає межі концентрації сільськогосподарського виробництва, яке, на відміну від ритмічного виробництва у промисловості, вимагає прийняття нестандартних управлінських рішень. Слід врахувати і ту обставину, що в сільському господарстві поєднуються господарські й біологічні процеси. Однак тут діють ті самі економічні закони, а специфіка їх прояву полягає в тому, що на них накладаються закони природи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різнобічні грані важливої економічної проблеми організаційно-економічного забезпечення функціонування ринку знайшли висвітлення у наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, концептуальна основа державного регулювання ринкової економіки сформована ще зарубіжними фундаменталістами Дж. М. Кейнсом, Р. Кемпбеллом, А. Маршаллом, П. Самуельсоном, А. Файодем, М. Кодрат'євим, В. Леонт'євим і вітчизняними науковцями В. Базилевичем, В. Гейцем, А. Гальчинським, І. Лукиновим та багатьма іншими.

Позитивно оцінюючи результати останніх досліджень та враховуючи важливість вирішення поставленої проблеми, визнано доцільним продовжити вивчення досліджуваних питань, зокрема обґрунтувати теоретико-методичні підходи до трактування сутності господарського механізму сільськогосподарського виробництва.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних та методологічних положень щодо трактування категорій «господарський механізм».

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі аграрної реформи в Україні сформувалася багатоукладна економіка. Отже, розвиток ринкових відносин при формуванні нових форм господарювання зумовлює необхідність трансформації організаційно-економічного механізму, який поєднує ринкове саморегулювання й інструменти державного впливу на процеси виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Кризова ситуація та специфічність сільського господарства підводить до висновку, що необхідно обмежуватися тільки класичними важелями впливу на економіку. У зв'язку з цим у загальнотеоретичному плані організаційно-економічний механізм є сукупністю ринкових важелів, які сприяють встановленню товарно-грошової рівноваги на товари і послуги та діяльності держави, спрямованої на створення сприятливих умов господарювання.

Насамперед розглянемо поняття механізму, який широко використовується у багатьох сферах науки. Так, у техніці під цим поняттям найчастіше розглядається «система тіл, що призначена для перетворення руху одного або декількох тіл у необхідному напрямі руху інших твердих тіл (сукупності), що вчиняють необхідні рухи тіл, рухомо пов'язаних і дотичних між собою» [1]. У другій половині 60-х років ХХ ст. цей термін набув широкого поширення у наукових працях. Як зазначає А. Кульман [2], поняття «економічна теорія» і «економічний механізм» не тотожні. На його думку, економічний механізм можна визначити як необхідний взаємозв'язок, що, природно, виникає між різноманітними економічними явищами.

В Економічному словнику механізм – це «послідовність станів, процесів, які визначають собою яку-небудь дію, явище», або «система, пристрій, що визначає порядок якого-небудь виду діяльності» [3]. Зазначимо, що прості механізми, залучені з механіки в економіку, утворили групу так званих інструментів, які входять до складу механізму, і це поняття почали використовувати для опису процесів у соціально-економічних системах за їх взаємодії.

Розглядаючи економіку із цих позицій системного підходу, можна стверджувати про механізм як сукупність конкретних форм і методів свідомого впливу на економіку. В науковій економічній літературі розглядаються різні підходи до дефініції «економічний механізм», які означають різні терміни: «економічний механізм», «економічний механізм господарювання», «фінансово-кредитний механізм», «господарський механізм», «організаційно-економічний механізм», «адаптаційний механізм»,

«антикризовий механізм», «механізм господарської координації» і т.д., що зумовлено умовами їх функціонування.

Вперше розуміння категорії «господарський механізм» запропонував ще в першій половині XIX ст. французький економіст і математик О. Курно, розробляючи теорію економічної рівноваги. Він зазначав, що господарська система в дійсності являє собою ціле, всі частини якого взаємозалежні та впливають одна на одну [4].

Категорії господарського механізму відведено значне місце в «Капіталі» К. Маркса. Поглиблене вивчення цієї праці дає підстави для висновку, що категорія «господарський механізм» належить до загальних категорій політичної економії. Сутність господарського механізму проявляється у формуванні системи економічних форм, що забезпечують функціонування способу виробництва й досягнення його безпосередньої мети.

Академік Л.І. Абалкін зазначає, що господарський механізм, як форма прояву економічних законів, їхньої реалізації через практичну діяльність людей, не збіжний із механізмом використання економічних законів, оскільки останній – це більш загальне поняття порівняно з господарським механізмом. Також дослідник зазначає, що механізм використання економічних законів включає в себе, зокрема, їхнє пізнання (емпіричне або теоретичне), постановку мети розвитку національного господарства, вироблення курсу економічної політики. У свою чергу, господарський механізм спирається на досліджені закони буття, а також на основні засади розробленої економічної політики, що є відображенням дії економічних законів [5].

Узагальнене визначення господарського механізму запропонував С.В. Мочерний, який розглядає його як систему основних форм, методів й інструментів використання економічних законів, усунення суперечностей суспільного способу виробництва, реалізації власності, а також всебічного розвитку людини, формування її потреб, створення системи стимулів та узгодження економічних інтересів основних класів, соціальних груп [6].

Зазвичай в наукових літературних джерелах економічний та господарський механізм розглядають як частину та ціле. Так, господарський механізм структурно охоплює й економічний механізм як особливий елемент, який має важливе значення для дослідження господарського механізму. Він є основою всього господарського механізму, оскільки в системі методів управління йому належить вирішальна роль. Отже, господарський механізм становить основу організаційно-економічного механізму, при цьому організаційний механізм більш деталізований за організаційними елементами. Як зазначають науковці, господарський механізм включає в себе не лише економічні, а й адміністративні (командні) методи впливу на економіку, що не дає підстав ототожнювати господарський механізм з економічним [7].

У свою чергу Л. Гурвіц, Р. Майерсон та Е. Маскін у 2007 р. одержали Нобелівську премію з економіки за основоположний внесок у теорію економічних механізмів, який розглядали як взаємодію між економічними суб'єктами. За їхнім підходом, взаємодія є стратегічною грою, а механізм – безпосередньою формою гри. Як зазначають ці дослідники, гра – це опис того, як можуть діяти гравці (економічні суб'єкти) і до чого призведе будь-яка сукупність дій [8]. Зауважимо, що розгляд механізму як гри між економічними суб'єктами – це новий напрям, однак у вітчизняній економічній літературі також розглядається дане питання.

Узагальнення підходів до розуміння вищезазначених категорій українськими вченими виявлено, що з позиції одних дослідників – це система інструментів для регулювання процесів відтворення, а інші наголошують на тому, що це спосіб господарювання. Як зазначає Т.Л. Мостенська, економічний механізм можна розглядати як один із багатьох елементів економічної теорії. На її думку, знання щодо дії економічного механізму необхідні, оскільки вони дають змогу економічній теорії робити свої обґрунтування й узагальнення, досить чітко окреслювати прогноз перспектив розвитку економічної системи. «Економічний механізм – це механізм реалізації економічної політики держави, який за допомогою використання державних важелів регулювання спрямовує дію ринкових законів у необхідному для держави напрямі, або це механізм впливу державного регулювання на дії ринкових законів з метою досягнення поставлених цілей» [9].

Як зазначають науковці, кожному суспільно-економічному періоду, пов'язаному зі зміною фази розвитку держави, відповідають певні економічні механізми, які відображають зміну політично-економічного курсу. В період «понижувальних хвиль» розробляються механізми державної підтримки адаптаційно-антикризового характеру, а в періоди «підвищувальних хвиль» вони формуються як механізми економічного росту (або інноваційно-прирісного характеру) [10].

Найчастіше категорія «організаційно-економічний механізм» розглядається як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи (держави) на підвищення функціонування економіки [11]; механізм макроекономічного регулювання ринкової економіки змішаного типу – це система макроекономічних регуляторів, утворена із таких основних елементів, як ринкові регулятори; важелі державного впливу на економіку; корпоративне управління; інститут

соціального партнерства [12]; як система засобів, важелів, методів і стимулів, за допомогою яких держава регулює економічні процеси, забезпечує реалізацію соціально-економічних функцій [13].

Узагальнюючи основні теоретичні підходи до визначення організаційно-економічного механізму, можна дійти висновку, що в економічних системах його тлумачать як сукупність станів системи або сукупність соціально-економічних станів господарської системи; як рушії розвитку та особливості його взаємодії з іншими елементами; процес способу функціонування господарської системи, в основі якого лежить певна сукупність виробничих відносин; поєднання саморегулювальної діяльності господарюючих суб'єктів із регулювальними функціями держави.

Економічні механізми класифікують також залежно від рівня їх формування та функціонування, критерій суб'єктності; за природою виникнення: механізми, що виникли спонтанно; у результаті цілеспрямованих дій уряду; сформовані під впливом маніпулятивних структур; за стійкістю функціонування елементів економічного механізму: без збоїв; із нечастими збоями; із частими збоями; за структурою основних блоків: три-, чотири- і п'ятиблочні. Економічний механізм, що налічує три блоки, охоплює організаційно-управлінський блок; економічний блок; правовий блок. До економічного механізму, який включає в себе чотири блоки, додається соціальний блок, а до складу механізму із п'яти блоків ще й мотиваційні важелі, які дасть змогу досягти найважливіших цілей суспільства, галузі, регіону та суб'єкта господарювання.

Вважаємо, що у нинішніх умовах до складу організаційно-економічного механізму регулювання сільського господарства доцільно увести екологічний блок, оскільки стратегічною метою розвитку досліджуваної сфери є забезпечення сталого розвитку, тобто збереження навколишнього природного середовища для майбутніх поколінь, зорієнтованість на екологізацію виробництва, розвиток органічного виробництва, зміну природно-кліматичних умов господарювання, що зумовлює нові виклики та вимоги до селекції рослин і тварин як біологічних об'єктів, агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, утримання та годівлі тварин.

Складові інструментів організаційно-економічного механізму утворюють специфічний модуль, який приводить до гармонійної відповідності цілого (механізму) та його складових. Оптимальне поєднання важелів економічного механізму зумовлюють реалізацію його основної мети: спроможність господарюючих суб'єктів протистояти впливу негативних факторів, оперативно вносити корективи у свою діяльність та реагувати на зміни ринкового середовища.

Актуальність розробки дієвого організаційно-економічного механізму зумовлена змінами насамперед макроекономічної ситуації у країні. Нові умови та форми господарювання зумовили відповідальність господарюючих суб'єктів (підприємств і підприємств) за результати своєї діяльності, а обмеженість бюджетного фінансування та непрозорість розподілу і недоступність бюджетних коштів для більшості сільськогосподарських товаровиробників вимагає трансформації організаційно-економічного механізму. Вітчизняний товаровиробник став орієнтуватися не на норми споживання, а на попит і пропозицію, щоб ефективніше використовувати ресурси, виробляючи лише ту продукцію, що має попит, запобігаючи витратам матеріально-грошових ресурсів у виробничому процесі. Слід зазначити, що орієнтація кінцевих результатів виробництва на попит не завжди ефективна в масштабах суспільства, оскільки одним із наслідків цього є безконтрольні витрати природних ресурсів, особливо тих, запаси яких обмежені, але їх споживання є незамінним. Варто наголосити, що використання природних ресурсів є не лише однією з умов конкурентної боротьби на макrorівні, але й проблемою, яка є важливою в системі державного регулювання економікою. При цьому організаційно-економічний механізм взаємовідносин підприємств із зовнішнім середовищем можна визначити як комплекс елементів двох напрямів: елементи ринкового характеру, які будуються на об'єктивних законах ринкової економіки і є сукупністю категорій, що визначають саморегулювання ринкових відносин; елементи державного регулювання економіки, яким притаманний як економічний, так і адміністративний характер, без чого в сучасних умовах господарювання, за складних і багатогранних економічних відносин господарюючих суб'єктів ринку вже неможливо уявити цивілізовані ринкові відносини.

Отже, сутнісна характеристика організаційно-економічного механізму сільськогосподарського виробництва полягає в установленні оптимальних інтеграційних та коопераційних зв'язків між його функціональними і структурними елементами, розробленні дієвих методів та інструментів регулювання й підтримки аграрної сфери, в тому числі цінового та фінансово-кредитного механізмів, системи страхування і податків, бюджетної підтримки та інвестування в аграрний сектор економіки.

Організаційно-економічний механізм формують основні його елементи: законодавча база, інформаційне забезпечення, маркетинг, планування і прогнозування, а також ціновий, фінансово-кредитний та інвестиційний механізми, податкова і страхова системи та ін. Ці механізми одночасно впливають на виробничі та трудові ресурси, матеріально-технічне забезпечення, кооперацію й інтеграцію для вирішення питань удосконалення технології сільськогосподарського виробництва, його інтенсифікації. Саме з таких позицій організаційно-економічний механізм регулювання ринку сільськогосподарської продукції слід розглядати через призму задоволення інтересів таких суб'єктів ринку: споживачів – у якісній сировині та продовольстві; сільськогосподарських товаровиробників – в

одержанні прибутку; держави – у досягненні продовольчої безпеки країни та сталого розвитку сільського господарства. Оскільки розвиток аграрного сектору пов'язаний з функціонуванням інших його підгалузей, діяльність якої орієнтується на виробництво кінцевої продукції, тому його ефективність залежить також від урахування впливу інших обслуговуючих галузей.

Розмежування між організаційно-адміністративними та економічними методами державного регулювання достатньо умовні, адже попередньо прийняте рішення на законодавчому рівні щодо зміни фінансової підтримки на надання податкових пільг. Будь-яке адміністративне регулювання, безпосередньо змушуючи господарюючі суб'єкти виконувати певні дії, водночас здійснює непрямий вплив на економічний механізм.

Висновки з проведеного дослідження. Зміст досліджуваного механізму визначається цільовим призначенням, взаємодією та функціями його складових. Для кожного з елементів організаційно-економічного механізму характерні особливості та відносна самостійність, але результат їхньої взаємодії передбачає виконання єдиних завдань. При цьому основними функціями держави на національному рівні є: визначення макроекономічної та структурної рівноваги у тій частині, в якій ринковий механізм ефективно вплинути не може; безперешкодне переміщення товарів, послуг і ресурсів по всій території країни; формування єдиної антимонопольної політики; підтримка формування та регулювання організованих ринків, обслуговування товарообороту продукції галузі; розробка стратегії розвитку, формування сприятливого інвестиційного та підприємницького клімату; створення необхідних соціальних умов функціонування економіки; проведення єдиної технологічної політики в галузі; формування й реалізація державних цільових програм, які забезпечують розвиток пріоритетних підгалузей, що визначають технологічний та технічний прогрес у галузі; формування обґрунтованої кадрової політики в галузі; підтримка національного бізнесу, координація його діяльності з метою підтримки й підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки в умовах глобалізації світового господарства, здійснення загальнодержавних контрольних функцій в галузі сільського господарства; забезпечення продовольчої безпеки на основі створення страхових запасів базових видів продовольства; протидія загрозам і чинникам нестабільності.

Вітчизняний і зарубіжний досвід переконує, для того щоб важелі організаційно-економічного механізму були дієвими, необхідно визначити стратегічні та тактичні цілі розвитку галузі, конкретні способи їх досягнення, які повинні ґрунтуватися на принципах ринкової економіки.

Бібліографічний список

1. Калініна Л. І. Соціальний контекст загальнонаукового феномену механізму / Л. І. Калініна // Electronic Journal «The Theory and Methods of Educational Management». – 2014. – № 2. (14) <http://tme.uo.edu.ua/docs/14/17.pdf>
2. Кульман А. Экономические механизмы: пер. с фр. / А. Кульман ; общ. ред. Н. И. Хрусталевой. – М. : А/о Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1993. – 192 с.
3. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ekslovar.ru/slovar/r/razvitieekonomicheskoe.html>
4. Блауг М. 100 Великих экономистов до Кейнса / М. Блауг, Антуан Огюстен Курно. – СПб. : Экономикс, 2008. – С. 152–154.
5. Хозяйственный механизм общественных формаций / Л. И. Абалкин. А. П. Бакалов, Э. А. Бистрицкий и др.; под общ. ред. Л. И. Абалкина. – М. : Мысль, 1986. – 269 с.
6. Економічний енциклопедичний словник: в 2 т. / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій; за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – Т. 2. – 568 с.
7. Воспроизводство в аграрной экономике: вопросы теории, государственного регулирования и эффективности производства / под ред. И. Г. Ушачева, Н. А. Борхунова. – Тула: Гриф и К, 2009. – 324 с.
8. Измалков С. Теория экономических механизмов (Нобелевская премия по экономике 2007 г.) / С. Измалков, К. Сонин, М. Юдкевич // Вопросы экономики. – 2008. – № 1. – С. 4–26.
9. Мостенська Т. Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: [монографія] / Т. Л. Мостенська. – К. : УДУХТ, 2001. – 328 с.
10. Сокольська Т. В. Адаптація сільського господарства до ризиків та загроз, викликаних деструктивним впливом виробництва та зміною клімату / Т. В. Сокольська // Економіка та управління АПК: зб. наук. пр. – 2015. – № 2. – С. 87–93.
11. Комяков О. М. Державне регулювання перехідної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / О. М. Комяков. – К., 2000. – 19 с.
12. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2000. – 209 с.
13. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : монографія / М. Х. Корецький. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.

References

1. Kalinina, L.I. (2014), "Social context of the scientific phenomenon «mechanism»", *Electronic Journal «The Theory and Methods of Educational Management»*, no. 2. (14), available at: <http://tme.uomo.edu.ua/docs/14/17.pdf> (access date August 06, 2017).
2. Kulman, A. (1993), *Ekonomicheskiye mekhanizmy* [Economic mechanisms], translation from French., A/o Izdatelskaya gruppa «Progress», «Univers», Moscow, Russia, 192 p.
3. "Economic dictionary", available at: <http://ekslovar.ru/slovar/r/razvitieekonomicheskoe.html> (access date August 06, 2017).
4. Blaug, M. and Kurno, Antuan Ogyusten (2008), *100 Velikikh ekonomistov do Keynosa* [100 Great economists before Keynes], Ekonomikus, St.-Peterburg, Russia, pp. 152–154.
5. Abalkin, L.I., Bakalov, A.P., Bistritskiy, E.A. et al. (1986), *Khozyaystvennyy mekhanizm obshchestvennykh formatsiy* [Economic mechanism of public formations], Mysl, Moscow, Russia, 269 p.
6. Mochernyi, S.V., Larina, Ya.S., Ustenko, O.A. and Yurii, S.I. (2006), *Ekonomichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Economic encyclopedic dictionary: In 2 V. – V. 2], Svit, Lviv, Ukraine, 568 p.
7. Ushachev, I.G. and Borkhunov, N.A. (Eds) (2009), *Vosproizvodstvo v agrarnoy ekonomike: voprosy teorii, gosudarstvennogo regulirovaniya i effektivnosti proizvodstva* [Reproduction in agrarian economy: questions of theory, state regulation and production efficiency], Grif i K, Tula, Russia, 324 p.
8. Izmalkov, S., Sonin, K. and Yudkevich, M. (2008), "The theory of economic mechanisms (Nobel Prize in Economics in 2007)", *Voprosy ekonomiki*, no. 1, pp. 4–26.
9. Mostenska, T.L. (2001), *Ekonomichnyi mekhanizm funktsionuvannya molochnoi promyslovosti Ukrainy* [Economic mechanism of functioning of the dairy industry of Ukraine], monograph, UDUKht, Kyiv, Ukraine, 328 p.
10. Sokolska, T.V. (2015), "Agriculture adaptation to risks and threats caused by destructive impact of production and climate change", *Ekonomika ta upravlinnia APK: zb. nauk. pr.*, no. 2, pp. 87–93.
11. Komiakov, O.M. (2000), "State regulation of transition economy", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), Kyiv, Ukraine, 19 p.
12. Didkivska, L.I. and Holovko, L.S. (2000), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of the economy], tutorial, Znannia-Pres, Kyiv, Ukraine, 209 p.
13. Koretskyi, M.Kh. (2002), *Derzhavne rehuliuвання ahrarnoi sfery u rynkovii ekonomitsi* [State regulation of agrarian sphere in a market economy], monograph, Vyd-vo UADU, Kyiv, Ukraine, 260 p.

Ібатуллін М.І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ «ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА»

Мета. Розробка теоретичних та методологічних положень щодо трактування категорій «господарський механізм».

Методика дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань застосовано діалектичний метод наукового пізнання, аналізу і синтезу, системного узагальнення – при дослідженні господарського механізму і функціонування його окремих елементів в системі сільськогосподарського виробництва.

Результати. Доведено, зміст досліджуваного механізму визначається цільовим призначенням, взаємодією та функціями його складових. Для кожного з елементів організаційно-економічного механізму характерні особливості та відносна самостійність, але результат їхньої взаємодії передбачає виконання єдиних завдань. На основі узагальнення основних теоретичних підходів до визначення організаційно-економічного механізму, зроблено висновок, що в економічних системах його тлумачать як сукупність станів системи або сукупність соціально-економічних станів господарської системи; як рушії розвитку та особливості його взаємодії з іншими елементами; процес способу функціонування господарської системи, в основі якого лежить певна сукупність виробничих відносин; поєднання саморегульованої діяльності господарюючих суб'єктів із регульованими функціями держави.

Наукова новизна. Визначено, що організаційно-економічний механізм формують основні його елементи: законодавча база, інформаційне забезпечення, маркетинг, планування і прогнозування, а також ціновий, фінансово-кредитний та інвестиційний механізми, податкова і страхова системи та ін. Ці механізми одночасно впливають на виробничі та трудові ресурси, матеріально-технічне забезпечення, кооперацію й інтеграцію для вирішення питань удосконалення технології сільськогосподарського виробництва, його інтенсифікації.

Практична значущість. Отримані результати дослідження сприятимуть об'єктивному обґрунтуванню сутності організаційно-економічного механізму та ефективному його використанні в системі сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: ринок, організаційно-економічний механізм, держава, господарська система, ринкові регулятори.

Ibatullin M.I. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF "ECONOMIC MECHANISM OF AGRICULTURAL PRODUCTION"

Purpose. The aim of the article is the development of theoretical and methodological provisions for the interpretation of the categories "economic mechanism".

Methodology of research. The following methods are used to solve the problems set in the work, namely: a dialectical method of scientific knowledge, analysis and synthesis, systemic generalization – in the study of the economic mechanism and the functioning of its individual elements in the system of agricultural production.

Results. It is proved that the content of the investigated mechanism is determined by the intended purpose, interaction and functions of its constituents. Features and relative autonomy are characteristic for each of the elements of the organizational and economic mechanism, but the result of their interaction involves the implementation of common tasks.

It is concluded on the basis of generalization of the main theoretical approaches to the definition of organizational and economic mechanism that it is interpreted as a set of states of the system in economic systems or a set of social and economic states of the economic system; as the engines of development and the features of its interaction with other elements; the process of functioning of the economic system, which is based on a set of industrial relations; combination of self-regulatory activities of economic entities with regulatory functions of the state.

Scientific novelty. It is determined that the organizational and economic mechanism forms its main elements: legislative base, information provision, marketing, planning and forecasting, as well as price, financial and credit and investment mechanisms, tax and insurance systems, etc. These mechanisms simultaneously affect the production and labor resources, material and technical support, cooperation and integration to solve issues for improving the technology of agricultural production, its intensification.

Practical significance. The obtained research results will promote the objective substantiation of the essence of the organizational and economic mechanism and its effective use in the system of agricultural production.

Key words: market, organizational and economic mechanism, state, economic system, market regulators.

Ибатуллин М.И. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ТРАКТОВКЕ «ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ МЕХАНИЗМ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА»

Цель. Разработка теоретических и методологических положений относительно трактовки категорий «хозяйственный механизм».

Методика исследования. Для решения поставленных в работе задач применены диалектический метод научного познания, анализа и синтеза; системного обобщения – при исследовании хозяйственного механизма и функционирования его отдельных элементов в системе сельскохозяйственного производства.

Результаты. Доказано, содержание исследуемого механизма определяется целевым назначением, взаимодействием и функциями его составляющих. Для каждого из элементов организационно-экономического механизма характерные особенности и относительная самостоятельность, но результат их взаимодействия предполагает выполнение единых задач. На основе обобщения основных теоретических подходов к определению организационно-экономического механизма, сделан вывод, что в экономических системах его толкуют как совокупность состояний системы или совокупность социально-экономических состояний хозяйственной системы; как двигатели развития и особенности его взаимодействия с другими элементами; процесс способа функционирования хозяйственной системы, в основе которого лежит определенная совокупность производственных отношений; сочетание саморегулируемой деятельности хозяйствующих субъектов с регулятивными функциями государства.

Научная новизна. Определено, что организационно-экономический механизм формируют основные его элементы: законодательная база, информационное обеспечение, маркетинг, планирование и прогнозирование, а также ценовой, финансово-кредитной и инвестиционный механизмы, налоговая и страховая системы и др. Эти механизмы одновременно влияют на производственные и трудовые ресурсы, материально-техническое обеспечение, кооперацию и интеграцию для решения вопросов совершенствования технологии сельскохозяйственного производства, его интенсификации.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования будут способствовать объективному обоснованию сущности организационно-экономического механизма и эффективному его использованию в системе сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: рынок, организационно-экономический механизм, государство, хозяйственная система, рыночные регуляторы.